

TOUCH

OXYTOCIN

Den fysiska närheten till andra människor gör dig tryggare och friskare, den håller liv i relationer och gör till och med avtryck i världsekonomin. Forskarna börjar nu förstå varför.

Någon lägger en hand på din arm, kramar om dig eller masserar din spända nacke - och vips känns livet lite lättare. Du blir lugn, känner dig kanske som en lyckligare människa. Kroppen jublar.

Att fysisk beröring gör oss gott och får oss att slappna av vet vi av erfarenhet. Förklaringen, eller åtminstone en del av den, stavas oxytocin.

wOxytocin är ett hormon och en signalsubstans som sätter fart i kroppen vid vänlig, fysisk beröring. Det styr en rad livsviktiga funktioner och är därmed avgörande för vår överlevnad, enligt Kerstin Uvnäs Moberg, professor i fysiologi

och en av världens främsta experter på oxytocinet och dess effekter.

- Beröring är livsviktig. För de flesta är den så självklar att vi märker vad den gör först om vi blir utan, säger hon.

Kanske var det vad Jesus hade insett när han började att utföra mirakel med sina bara händer. För oxytocinets effekter är häpnadsväckande.

Det lindrar smärta, skyndar på läknin-gen av sår och skador, sänker blodtrycket och halterna av stresshormoner. Vi blir mer lugna, sociala och nyfikna på vår omgivning. Verkningarna är inte bara tillfälliga, utan dröjer sig också kvar en tid. Dessutom ger de mersmak - beröring är beroendeframkallande.

Utan fysisk närhet kan vi inte återhämta oss, kroppen har inte en chans att lagra näring eller läka skador och sjukdomar.

Barn som inte får någon beröring dör, visar flera äldre studier av barnhemsbarn. De tynar bort även om de får tillräckligt med mat, eftersom de inte kan lagra näringen i kroppen.

Vuxna kan överleva utan mänsklig närhet, men knappast leva, säger Kerstin Uvnäs Moberg.

- Många ensamma och gamla människor går in i ett dvalliknande tillstånd, ligger som paket och förblir onåbara - tills någon rör vid dem.

Länge ansågs oxytocin vara ett kvinnligt hormon, eftersom det först upptäcktes hos nyblivna mödrar. Det hjälper bland annat till att driva ut barnet vid förlossningen, sätta i gång produktionen av bröstmjolk och skapa en känslomässig bindning mellan mor och barn. I dag vet forskarna att hormonet spelar en betydligt större roll än så - för både kvinnor och män.

Kerstin Uvnäs Moberg beskriver oxytocinets effekter som ett kroppens lugn och ro-system, en motsats till det kamp och flykt-system som aktiveras när vi känner oss hotade.

Forskarna har länge intresserat sig för kamp- och flyktsystemet. Det är allmänt känt att det aktiverar stresshormonerna, höjer puls och blodtryck, frisätter energi och leder blod från kroppens inre organ ut i musklerna. Allt för att vi ska kunna slåss eller fly.

Det mer subtila lugn och ro-systemet har hittills hamnat i vetenskaplig sky-
mundan, men är minst lika viktigt för vår överlevnad, menar Kerstin Uvnäs Moberg. Det ser till att kroppen går ned i varv, att vi känner oss trygga och avspända. Reaktionerna är stressens raka motsatser.

Beröringen påverkar bland annat strukturen i vårt centrala nervsystem, så att balansen av olika hormoner och signal-substanser förändras. För vuxna är förändringarna tillfälliga. Ett barn formas för resten av livet.

- Om du får mycket beröring som liten så får du ett lugnare nervsystem, du blir buffrad mot stress och vänligare som person, säger Kerstin Uvnäs Moberg. Det är något som vi intuitivt har anat, precis som vi vet att om du har en förälder som slår och bråkar, så blir du stökig och otrygg.

Men den fysiologiska grunden är viktig att känna till, eftersom den ger möjligheter till påverkan.

“Att en del människor blir lugnade av viss musik eller vackra vyer tyder på att oxytocin sprids via ytterligare sinnen”

För att lugn och ro-systemet ska aktiveras krävs bara lätta strykningar som väcker hudens beröringsreceptorer. För hårda tag aktiverar i stället smärtreceptorer, som sätter i gång kamp och flykt-systemet. Vi blir stressade, med andra ord.

Även värme, mättnad, sex och socialt umgänge kan sätta sprutt på oxytocinet, som dessutom sprids via luften och tas upp av vårt luktsinne. Forsök visar att om en råta får ett oxytocinpåslag blir också hans

burkompisar lugnare. Men om de får en substans som motverkar oxytocin händer ingenting. Inte heller om deras luktsinne tillfälligt bedövas. Lugn smittar alltså. Och luktar.

Att en del människor blir lugnade av viss musik eller vackra vyer tyder på att oxytocin sprids via ytterligare sinnen, säger Kerstin Uvnäs Moberg.

Beröringens smärtlin-
drande effekter verkar på flera nivåer. Dels skickar oxytocinet signaler till hjärnan så att den tolkar smärta på ett annat sätt. Vi blir inte lika känsliga, smärttröskeln

höjs.

Dessutom är vi så finurligt konstruerade att vi i huden har betydligt fler beröringsreceptorer än smärtreceptorer. Om vi rör vid ett område som gör ont rusar beröringsimpulser mot det centrala nervsystemet och tränger undan smärtsignalerna, som inte på långa vägar har samma chans att ta sig fram. Så fort du slår dig är du där med dina händer och gnider. Att blåsa på det onda är inte bara en psykologisk tröst

BILD: JESSICA ANDERSSON

“Eftersom beröringen ger goda relationer och minskad fiendlighet har den betydelse inte bara för enskilda personers hälsa och välbefinnande, utan också för samhället i stort.”

och avledande manöver när små barn har slagit sig. Det hjälper faktiskt.

Oxytocin skapar också förtroende och känslomässiga band mellan människor. En känd undersökning från ett bibliotek visade att de besökare som blivit lätt berörda av bibliotekarien vid utlåningen var mer benägna att lämna tillbaka böcker än andra.

Även djupare relationer skapas och hålls vid liv genom beröring. Oxytocinet framkallar en god cirkel, förklarar Kerstin Uvnäs Moberg. Eftersom det gör oss mindre rädda och mer öppna börjar vi att söka kontakt. Den sociala kontakten frisätter sedan ännu mer oxytocin och vi blir ännu mer öppna.

Kerstin Uvnäs Moberg tycker att vi i Sverige är ganska bra på att beröra varandra, men ser en fara i vår ökade strävan efter självständighet, familjer som bryts upp och färre gemensamma

vardagsaktiviteter.

- Eftersom beröringen ger goda relationer och minskad fiendlighet har den betydelse inte bara för enskilda personers hälsa och välbefinnande, utan också för samhället i stort.

Till och med på världsekonomisk nivå tycks beröring ha betydelse. Brist på närhet kan faktiskt leda till fattigdom. Den amerikanske neuroekonomen Paul J Zak har undersökt hur människors tillit till varandra påverkar tillväxten i olika länder. Beröring skapar tillit, och i samhällen där människor litat på varandra får man en god ekonomisk utveckling, konstaterar han.

En klapp på axeln eller lite massage kan alltså vara en riktigt god investering.

TEXT: LINA STRANDBERG, DN 2004-03-23

OMSLAGSBILD OCH BAKSIDA: RYAN MC GINLEY